

1.

EN UVENTET JORDRYSTELSE

Frankrig har været mit sekundære opholdssted i mange og lange perioder. Jeg lærte sproget som ung, læste det på universitetet, underviste i fransk på AOF, oversatte tekster, og jeg har rejst i landet utallige gange; jeg har arbejdet for en stor fransk virksomhed og boet i Paris i et år. Desuden har jeg i 22 år været den lykkelige ejer af et byhus i en lille landsby i departementet Gard – et sted, hvor kun få udenlandske turister lægger vejen forbi. Her har jeg sammen med min afdøde kone og min nuværende kæreste opbygget et stort netværk af franske naboer, venner og bekendte, hvilket har ført til, at vi har delt store og små hændelser i hverdagslivet fra barnefødsler til dødsfald i den nærmeste familie.

Sammen med min samlever, journalisten Eva-Marie Møller, har jeg i de sidste fem år skrevet en række artikler om forskellige dele af det franske samfunds- og kulturliv til magasinet la France, som er en god kilde til bred viden om, hvad der er på færde i Frankrig.

Jeg har en glødende passion for fransk politik og læser en eller flere franske aviser, hvis jeg kan komme til det. Fransk politik er så forskelligt fra, hvad vi kender i Danmark; den er domineret af et præsidentstyre, som mest af alt minder om det amerikanske; den er karakteristisk ved et ikke særligt demokratisk valgsystem med flertalsvalg i enkeltmandskredse, som dels betyder et kraftigt stemmepild og dels indebærer, at en præsidentkandidat kan blive valgt i anden runde af valget på trods af en tilslutning i første runde, som knap nok sniger sig over de 25 %. Frankrig er også væsensforskelligt fra Danmark og den skandinaviske samfundsmodel, ved at der består store klasseforskelle. Desuden er der slet ingen tradition for store, tværpolitiske klassekompromiser omkring fordelings-, social-, uddannelses-, arbejdsmarkeds- og finanspolitikken.

Fransk politik er et uomgængeligt emne, når vi er sammen med franske venner. Hvad sker der på nationalt plan, hvad sker der i regionen, og hvordan går det i kommunen? Er Marine Le Pen og hendes Nationale Samlingsparti stadig på fremmarch, og hvordan står de øvrige store partier i spillet om magten? Særligt underholdende – og skræmmende – er de hyppige historier om magt- og pengemisbrug, som med jævne

mellemrum rammer de store medier som skandalesager på avisforsider og TV-kanalernes oplysningshæder.

Den 17. november 2018 begyndte jorden at ryste under min forståelse af det franske samfund. Et fuldstændig uventet oprør ramte landet med stor kraft, som var det iscenesat af mestermanipulatorer, der opererede i tusmørkets hemmelighed. Der var ingen varsler, jeg havde været opmærksom på. Tværtimod havde det virket, som om den relativt nyvalgte præsident, Emmanuel Macron, kunne køre sit ambitiøse reformprogram igennem uden de protester og strejker, som i Frankrig traditionelt har ledsaget alle forsøg på at ændre samfundet og pille ved rettigheder og privilegier. Formueskatten og kapitalindkomsts-katten var blevet omlagt og ændret i de rigeste samfundsklassers favør, borgernes bidrag til de sociale fonde var sat op, og boligsikringen sat ned for de fattigste, uden at nogen for alvor havde råbt op.

På én dag ændrede billedet sig til det stik modsatte. Et sted mellem 400.000 og 1,3 millioner mennesker i gule veste besatte rundkørslerne i utallige mindre og mellemstore byer, motorvejenes betalingsanlæg blev besat, og den ellers ret dyre betaling for brugen af vejene blev suspenderet. Tusindvis af borgere stod ud af bilerne og indledte en snak med De Gule Veste, der oftest kun blokerede vejen for lastbilerne, men lod privatbilerne passere, efter at de fået stukket en løbeseddel ind ad vinduet.

Stemningen var munter grænsende til det festlige. Selvom det var tåget og vådt, kunne medierne fortælle om en helt uventet kampgejst, og tilslutningen til bevægelsen i befolkningen var tæt på de 70 %. Hvor kom de fra, disse Gule Veste, hvad ville de, og hvem var i spidsen for bevægelsen? Jeg havde intet svar på disse spørgsmål, men fulgte med undren den beskrivelse, som de franske medier efterhånden fik tegnet midt i det kaos, og den turbulens, som i de følgende uger fulgte i kølvandet på massedemonstrationer, vandalisme, voldsepisoder, kampe med politiet og en ildevarslende tavshed fra regeringen.

Jeg besluttede mig for at finde ud af, hvad denne bevægelse var skabt af. Hvor kom disse hundredtusinder af mennesker fra? Hvad var deres politiske krav? Var det en reaktionær populistisk strømning sat i gang af fremmedhad og modstand imod klimakampen? Men først og fremmest: Hvordan ville de selv beskrive og forklare deres voldsomme mobilisering, som var sket fuldstændig uden om de eksisterende politiske partier og de

traditionelle organisationer som fagforeningerne? Planen var derfor: Jeg tager til Frankrig, så snart jeg kan, opsøger og interviewer De Gule Veste, hvor jeg kan opspore dem.

Først i slutningen af april 2019 blev det muligt for os at komme afsted, og den 1. maj i provinsbyen Nîmes mødte jeg for første gang Gule Veste fra byen og lokalområdet. De var talrigt repræsenteret i den forsamling, der stod og ventede på, at demonstrationsoptoget skulle sætte sig i gang. Ud over De Gule Veste var der også en stor forsamling fra den gamle, kommunistiske fagforening, CGT¹, som er let genkendelige på deres røde veste.

Gule Veste på Champs Élysées den 8. december 2018. Foto: Getty Images

Pludselig sker der noget opsigtsvækkende: De røde veste gør plads i kortegen, så De Gule Veste med deres mange forskellige bannere kan komme frem og gå i spidsen af demonstrationstoget.

Demonstrationen bevæger sig langsomt ind gennem byens gader til præfekturet, hvor der piftes, samtidig med at nogle ”ligkister” fastgøres til det høje gitter foran bygningen. Den symbolske betydning er ikke til at tage fejl af: Det er begravelsen af den franske republik grundpiller: frihed, lighed og broderskab.

1) CGT: Confédération Générale du Travail – er den klassiske kommunistiske fagforening.

Herefter er den officielle og sikkert tilladte del af 1. maj-optøget slut, men De Gule Veste beslutter at fortsætte til Justitspaladset, hvor alle sætter sig op på trapperne for et gruppefoto (billede). Efter det går den nu "vilde" demonstration igennem de små gader i Nîmes' bymidte og ind til det gamle markedscenter, mens de synger anti-Macron-slagsange af fuld hals. Sikkerhedsvagterne ser nervøst på gruppen, som er på flere hundrede personer, men opgiver at gøre noget. Gruppen synger "On est làaa" – vi er her – som for at understrege tilstedeværelsen af et brud med den hverdag, som gør folk usynlige og atomiserede. Der er intet spor af politiet på noget tidspunkt.

Min kæreste og jeg kontakter flere medlemmer af De Gule Veste i optøget, forklarer projektet om at "give bevægelsen ordet" og får efter et par timer en række telefonnumre og navne, som vi kan kontakte for at få sat nogle møder op. Der er i starten også en synlig modvilje over for vores fotograferen, men da vi forklarer, at vi er danske skribenter, som interesserer os for bevægelsen, bliver det accepteret.

Der er ingen tvivl om, at vreden først og fremmest er rettet imod præsidenten. "Macron – démission" (Macron – gå af!) er kampråbet, som lyder igen og igen under demonstrationen. Det er klart, hvis man skal forstå De Gule Vestes oprør, så er historien om Emmanuel Macron det oplagte sted at starte.

2.

MACRON – ET POLITISK MIRAKEL

I starten var jeg dybt fascineret af Emmanuel Macron som den politiske superstjerne, der på rekordtid havde afstedkommet en fuldstændig transformation af det politiske landskab i Frankrig og på meget kort tid blev valgt til landets ekstremt magtfulde præsident. Jeg læste med stor interesse hans programbog, *Révolution*, som opruller visionerne for det Frankrig, han vil skabe. Her er der tale om at opløse de stivnede samfundsformer og fortidige institutioner, som hindrer modernisering og tilpasning. Han forestiller sig et moderne flexicurity-samfund efter dansk eller skandinavisk forbillede, hvor virksomhederne kan skabe de jobs, som IT og andre nye teknologier åbner for i en bølge af innovation og fremdrift. Staten skal så tage sig af de mennesker, som kommer i klemme i ændringerne i samfundsstrukturen, som vi kender det så godt fra os selv. Som dansker følte jeg en hemmelig stolthed ved, at vores land kunne være en model for det 12 gange større Frankrig.

Hans vej til magten var ikke mindre opsigtsvækkende. Han kom fra en karriere som bankmand i den store erhvervsbank Rothschild i Paris, blev vicegeneralsekretær for den socialistiske præsident Hollande i Élyséepalæet i 2012 og avancerede til posten som økonomiminister i 2014. Dér var han, frem til at han forlod regeringen i august 2016 for at gå efter præsidentembedet ved valget i 2017. Han gjorde det uden for de eksisterende politiske partier og alle kendte organisationer. Det var et *umuligt* projekt, som kun meget få troede på i starten – men han gjorde det. Macrons sejrsmarch efterlod et sønderslået socialistparti, som kun opnåede 6 % af stemmerne ved valget, og et selvforskyldt kriseramt konservativt parti.² Det havde ellers under forskellige navne i lange perioder haft magten i Den 5. Republik med præsidenterne Charles de Gaulle, Georges Pompidou, Jacques Chirac og Nicolas Sarkozy.

Macron vandt overbevisende valgets anden runde med 66 % af stemmerne

2) Den konservative præsidentkandidat, den tidligere premierminister Francois Fillon, afsløres i misbrug af betroede midler, da det viser sig, at han i årevis har haft sin kone (og børn) på parlamentets lønningssliste, uden at de har løftet en finger. I juni 2020 idømmes han sensationelt fem års fængsel, hvoraf de tre er betinget. Han idømmes også en bøde på 375.000 euro; han har dog anket dommen.

over højrefløjens Marine Le Pen. Ved det følgende parlamentsvalg opnåede hans hastigt sammensatte parti, la République en Marche (LREM), 308 af de 577 pladser. Altså en komfortabel, absolut majoritet.

Begynder man at gå lidt bag om tallene, er Macrons sejr nok ikke helt uden demokratiske mislyde set med danske briller. Med 10,6 millioner stemmer opnår Macron 24 % af de afgivne stemmer i valgets første runde. Men ser man på antallet af indskrevne vælgere, falder dette til 18 %. Man kan således næppe sige, at Macrons valgsejr udtrykker en massiv politisk vilje fra et flertal af befolkningen. Forklaringen er, at mere end 10 millioner vælgere blev hjemme på valgdagene, og et rekordstort antal vælgere, 4 millioner, stemte blankt. Det franske valgsystem er med flertalsvalg i enkeltmandskredse opbygget således, at en stor minoritetsbevægelse kan opnå en uforholdsmæssigt stærk repræsentation. Hertil kommer, at der i Frankrig er tradition for at give en nyvalgt præsident en chance ved at stemme på hans parti ved det følgende parlamentsvalg. Det er bemærkelsesværdigt, at ingen af de sidste fem præsidenter i Frankrig (Hollande, Sarkozy, Chirac, Mitterand, Giscard d'Estaing) opnår over 35 % af stemmerne i første runde.³ Man skal helt tilbage til 1969 for finde en præsidentkandidat, Pompidou, der scorer 44,4 %.

Macron profilerer sig meget effektivt i medierne, og efter at han i august 2016 har opgivet sin post som økonomiminister i Manuel Valls' regering under præsident Hollande, udgiver han sin programbog. *Révolution* bliver straks en kæmpe succes, der sælger mere end 200.000 eksemplarer i det følgende år. Bogen er et programskrift, hvor Macron levende fortæller, hvem han er, og hvor han kommer fra.

Han beskriver blandt andet, hvordan han som gymnasiast forelsker sig i den 24 år ældre fransk-, latin- og dramalærer Brigitte Trogneux, der er etableret med mand og børn. Det er en saftig skandale i provinsbyen Amiens, men parret gennemstår alle prøvelser og gifter sig i 2007. Den historie er så usædvanlig, at den påkalder sig respekt for fastholdelsen af deres kærlighed. I det langt hen ad vejen katolske og traditionsbundne Frankrig er den slags ikke hverdag.

3) Giscard d'Estaing, 1974: 32,3 %; Mitterand, 1981: 25,5 %; Mitterand, 1988: 34,1 %; Chirac, 1995: 20,8 %; Chirac, 2002: 19,8 %; Sarkozy, 2007: 31,1 %, Hollande, 2012: 28,6 %.

Macron møder vælgere i sin hjemby, Le Touquet-Paris-Plage, i maj 2019. Foto: Getty Images.

Bogen rummer også en gennemgang af Frankrigs store økonomiske, sociale og politiske udfordringer, og Macron lægger ikke skjul på, at han vil gennemføre dybe reformer af landet efter skandinavisk forbillede: Frankrig skal være et flexicurity-samfund, hvor erhvervslivet skal have langt bedre muligheder for at tilpasse sig de nye teknologier og de nye globale markedsvilkår. Til gengæld skal de offentlige myndigheder sikre rimelige sociale levevilkår for de borgere, som kommer i klemme i forandringerne. Macron siger ligeud, at han mener, at den tidligere regering har undladt at sænke virksomhedernes udgifter til arbejde, energi og kapital. Han vil sætte beskatningen af de store formuer ned og gøre en beskæftigelsesfremmende foranstaltning (CICE) til generel erhvervsstøtte.⁴

Han vil ”forlige franskmændene, dvs. imødekomme deres ønsker om en retfærdigt fordelt velstand; give ethvert individ friheden til at skabe, bevæge sig og iværksætte; skabe lighed i chancerne for at realisere målene; skabe broderskab/solidaritet i samfundet især med hensyn til de svageste”. Han er erklæret tilhænger af et nyt og revitaliseret EU, reformer af de

4) CICE = Crédit d’impôt pour la compétitivité et l’emploi var Hollandes håndsrækning til virksomhedernes jobskabelse, som gav dem en skattelempe på 20 milliarder euro svarende 1 % af BNP til jobskabelse. Effekten er tvivlsom: <https://www.mediapart.fr/journal/economie/190716/cice-un-cout-exorbitant-sans-creation-d-emploi?onglet=full>

politiske institutioner i Frankrig (blandt andet færre parlamentarikere), effektivisering af skolesystemet, forøgelse af sikkerheden og indsatsen over for miljøet. Alt i alt tiltag, som forekommer fornuftige set ud fra de kriterier, vi i de skandinaviske lande vurderer de øvrige EU-lande ud fra.

Macrons første år ved magten

Da præsident Macron i efteråret 2017 havde gennemlevet sine første 100 dage som præsident af Frankrig, kunne man gøre en første status. Lidt over tre måneder efter sin pompøse indsættelse sad han tilbage med dårligere meningsmålinger end nogen anden statsleder af Den 5. Republik, idet kun knap 40 % af vælgerne støttede op om hans politik. Det var langt mindre, end hans ellers ikke særligt populære forgænger, François Hollande, som på samme tidspunkt i regeringstiden lå på 54 %. Selv bling-bling-præsidenten og milliardærvennen Nicolas Sarkozy gjorde det langt bedre.

Men hvad var der sket på bare tre måneder for præsident Macron? Udenrigspolitik havde han scoret mange point ved at være vært for både Putin i Versailles og en nærmest benøvet Trump, som blev genstand for en massiv showcase og charmeoffensiv den 14. juli, da tusindvis af soldater som vanligt paraderede med alt deres isenkram på Champs Élysées. Han havde også været meget aktiv med at ændre EU's politik inden for flere områder. Det var på hjemmefronten, det var gået galt.

Præsident Macron holdt faktisk, hvad han havde lovet vælgerne. Han gennemførte hurtigt en lov om "moralisering" af det politiske liv, og han fik fastlagt rammerne for en reform af arbejdsmarkedet, som på trods af en omfattende forhandlingsproces med parterne burde få champagnen til at strømme i den franske arbejdsgiverforening, da reformen imødekom deres krav om større fleksibilitet på arbejdsmarkedet. Der så ud til at være en udbredt forståelse for, at det stive arbejdsmarked havde brug for reformer. Derudover gennemførte han en nedsættelse af klassekvotienten til 12 i de mindste klasser i de socialt udsatte områder og igangsatte en forøget indsats mod den islamistiske terrorisme.

Problemet var økonomien og de annoncerede reformer inden for social- og skatteområdet.

Frankrig har i mange år haft store statslige underskud, og 2017 var ingen

undtagelse. I 2017 tegnede det til, at underskuddet blev på 3,2 % af BNP, som var et godt stykke over de 2,8 %, som præsident Hollande oprindeligt havde lovet. Macron måtte dog acceptere en overskridelse af de 3 % af BNP, som er den aftalte grænse for EU-landene. Og selvom 0,2 % ikke lyder af så meget, så er det mange penge, når der skal hentes 4,5 milliarder euro på kort tid.

Militæret måttet bløde 850 millioner euro, og den øverstkommanderende general var så rasende, at han trak sig fra sin post i protest. Hertil kommer, at boligstøtten blev reduceret, og det gjorde virkelig ondt på de fattigste. Resten blev hentet ved at køre ”grønthøsteren” igennem ministerierne.

Endnu mere kontroversielle var de annoncerede tiltag inden for skatteområdet. Regeringens politik var åbenlyst neoliberal: Den ville nedsætte skatterne for at styrke købekraften. Problemet var imidlertid, at denne politik rammer meget skævt i en befolkning, som i forvejen er stærkt segmenteret og klasseopdelt.

De planer, som blev fremlagt for hele præsidentperioden frem til 2022, viste, at der var lagt op til skattelettelser til virksomhederne på mindst 10 milliarder euro. Derudover forlød det, at det var de 10 % rigeste, der scorede gevinsten på nedsættelsen af personskatterne. Hele 46 % af de planlagte skattelettelser på 9 milliarder euro ville betyde en forøgelse af dette segments velfærdsniveau på 2,6 %. De allerrigeste 1 % ville relativt set blive yderligere begunstiget. Ud over omlægning af formueskatten til en skat på værdistigning på fast ejendom ville regeringen indføre en såkaldt flat tax på 30 % på alle kapitalgevinster. Det viste sig dog, at rabatten til de rigeste var langt større, som det vil fremgå af det følgende.

Hele befolkningen ville blive ramt af en stigning i bidraget til SCG – den fælles socialfond – på 1,7 % fra 2018. Dette ville i nogen grad blive modvirket af afskaffelsen af bidragene til sygdom og arbejdsløshed, som indtil da var blevet opkrævet af arbejdsgiverne. Men for de lavestlønnede med en timeløn på omkring 10 euro og en årsløn på 13.853 euro efter skat (103.770 kr.) ville der utvivlsomt være tale om et nettotab. Oven i det hele kom der så øgede grønne afgifter og dyrere cigaretter. Ikke mindst de planlagte afgifter på benzin og diesel viste sig at være fatale for regeringen, for netop disse kom til at sætte De Gule Vestes bevægelse i gang.

Rationalet for hele denne politik var hentet fra den neoliberale lærebogs kapitel 1: Hvis vi giver store skattelettelser til de rigeste, så vil de investere

mere i virksomhederne, hvilket vil skabe nye arbejdspladser og være til fordel for alle. Større velstand til borgerne, mere profit til virksomhederne og højere skatter til staten.

Der var stor usikkerhed omkring effektiviteten af disse tiltag. Der var for det første ingen synlig mangel på kapital i den vestlige verden, men der manglede gode og innovative projekter, og de opstår ikke ved at forkæle overklassen. Dernæst var og er det højest usikkert, om de rigeste vil investere i andet end sikre, passive anbringelser.⁵ Macron havde i sin programbog, *Révolution*, kraftigt angrebet de passive rentier-kapitalister. Efter få måneder ved magten var der meget, som tydede på, at hans skatte- og socialpolitik ville forsøde livet for netop dem.

Selvom regeringen forsøgte at inddrage fagforeningerne i forhandlingerne om reformerne af arbejdsmarkedet, var det tydeligt, at de marginaliserede og dårligst betalte borgere var rasende. Det store fagforbund CGT indkaldte til protestmøder fra den 12. september 2017, og selvom organisationsgraden er lav, var det ikke utænkeligt, at der ville opstå betydelige protestbevægelser i efteråret. Præsidentkandidaten Jean-Luc Mélenchons venstrebevægelse, La France Insoumise, indkaldte til massedemonstrationer den 24. september imod, hvad han kaldte Macrons sociale statskup, men opnåede kun begrænset tilslutning. Arbejdsmarkedsreformerne, som ensidigt styrker arbejdsgiverne, reduktionen af huslejestøtten, afskaffelsen af 250.000 støttede arbejdspladser samt ikke mindst de fremtidige skattelettelser ville tilsyneladende kunne gennemføres uden den sociale modstand og de arbejdskampe, som ellers er så typiske for det franske samfund.

Som fagforeningen CGT skrev på en løbeseddel: CAC 40 (det ledende aktieindeks) steg med 32,6 % i 2016. Det gav en rekordgevinst på 75,5 milliarder euro. Hvad var der så til de lavestlønnede og hårdt pressede borgere? Derfor lurede mistanken om, at venstrefløjen med Mélenchon måske havde ret. Var Macron i virkeligheden de riges præsident?

Dagbladet *Libérations* sylespidse, tidligere chefredaktør Laurent Joffrin erindrede i en leder om, at Macron som Hollandes økonomiminister havde givet følgende karakteristik af politikken med 80 procents-beskatningen af de rigeste: *Det er Cuba uden solsken*. Med Macrons nyeste skattepolitiske udspil var Frankrig snarere på vej til at blive: *Miami med parasol – altså uden tyfoner og oversvømmelser!*

5) Den tidligere budgetminister Christian Eckert har ved et personligt møde med mig fremhævet, at det især vil gælde livsforsikringer.